

ภาพรวมของเกษตรกรและการเปรียบเทียบระหว่าง
เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกรับกับเกษตรกรรวมเชิงเดี่ยว

ความนำ

ดังได้กล่าวแล้วถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านอุดมพัฒนา โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ตลอดจนบทบาทของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ในการพัฒนาหมู่บ้านตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสรุปภาพโดยรวม ได้ว่า หมู่บ้านอุดมพัฒนาเกิดจากการที่เกษตรกรจากหลายพื้นที่ ที่ประสบกับปัญหาการประกอบอาชีพ ในที่ทำกินเดิมของตน ได้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาจับจองที่ดิน หักร้าง ถางพง จนกระทั่งทำให้ที่ดินเดิมที่เคยเป็นป่าสงวนและมีความอุดมสมบูรณ์ต้องเสื่อมโทรมลง

หลังจากการถูกกำหนดให้เป็น พื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัด นครสวรรค์ ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ เข้ามาทำการจำกัดการถือครองที่ดินให้มีขนาดการถือครองที่เท่ากัน พร้อมกับโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆให้กับหมู่บ้าน เช่น การสร้างประปาประจำหมู่บ้าน ตลอดจนการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมา ปลูกข้าว โปดพันธุ์ลูกผสม การส่งเสริมเลี้ยงวัวพันธุ์ เป็นต้น ในเวลาเดียวกัน โครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบทหรือ WCARRD ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานหนึ่ง เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริม ให้เกษตรกรพึ่งตนเองด้วยการส่งเสริมกิจกรรมรวม กลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มชุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

ผลจากความพยายามของรัฐทำให้หมู่บ้านอุดมพัฒนามีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี กล่าวคือ มีแผนผัง หมู่บ้านที่เป็นสัดส่วนระหว่างบ้านอยู่อาศัยและที่ทำกิน มีถนนลาดยางผ่านกลางหมู่บ้าน มีน้ำประปา มี โรงเรียนและมีวัดประจำหมู่บ้าน ส่วนความพยายามขององค์กรพัฒนาเอกชน คือ การส่งเสริมให้เกษตรกร รวมกลุ่มกันทำการเกษตรแบบผสมผสาน และไร่นาสวนผสม ซึ่งเป็นรูปแบบของเกษตรกรรมทางเลือก ด้วยเล็งเห็นว่า เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและสามารถทำได้ในพื้นที่นี้ ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีอาชีพ ทางการเกษตรที่มั่นคง มีกินมีใช้ รวมทั้งเพื่อสะกัดกันไม่ให้เกิดการอพยพแรงงานออกไปจากหมู่บ้าน เป็นต้น¹

¹ สัมภาษณ์พิเศษ สุจินพรหม, ผู้ประสานงานโครงการปฏิรูปการเกษตรและพัฒนาชนบท, 10 พฤษภาคม 2536.

ความพยายามขององค์กรพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมทางเลือกเกิดขึ้นอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2529 ก่อนหน้านั้นมีเกษตรกรเพียง 2 ครัวเรือนเท่านั้นที่เริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสานแต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรรายอื่น²

ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีเกษตรกรหลายครัวเรือนทำการเกษตรแบบผสมผสานและไร่นาสวนผสมมากขึ้น แต่สัดส่วนในการทำยังคงน้อยกว่า การทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวมาก ปรากฏการณ์อ่อนเพลียงานในฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว ยังคงปรากฏให้เห็นทุกปีโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครอบครัวที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว³

จากประวัติความเป็นมาและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษา ภาพโดยรวมของเกษตรกรหมู่บ้านอุดมพัฒนา ในปัจจุบันว่า เป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ภูมิหลัง สถานะทางเศรษฐกิจ ความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือก รวมทั้งการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งเป็นการศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบจำลองของการศึกษาในแผนภูมิหน้า 32 ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามชุดที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลทุกครัวเรือนแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ ซึ่งผลการวิเคราะห์ได้ภาพรวมของเกษตรกรจากการสำรวจภาคสนาม ดังนี้

5.1 ภาพรวมของเกษตรกรจากการสำรวจภาคสนาม

5.1.1 ภูมิหลังของเกษตรกร

ภูมิหลังของเกษตรกรในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงภูมิหลังของหัวหน้าครอบครัวของเกษตรกรในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อยู่ประจำในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือนและจำนวนสมาชิกนึ่งนึ่งหรือผู้ที่อยู่ประจำในครัวเรือนแต่ไม่ได้ทำงาน เช่น เด็กและคนชรา ผลการศึกษาภาพรวมของภูมิหลังเกษตรกรมีดังนี้

² สัมภาษณ์จรรยา คำปันนา, อดีตเจ้าหน้าที่สนามประจำหมู่บ้านอุดมพัฒนา, 10 พฤษภาคม 2536.

³ สัมภาษณ์ระเบียบ อินทรา เจ้าหน้าที่สนามคนปัจจุบันประจำหมู่บ้านอุดมพัฒนา, 23 ตุลาคม 2536.

1) หัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 83.9 ของเกษตรกรเป็นเพศชาย และ ร้อยละ 16.1 เป็นหญิง

2) หัวหน้าครอบครัวของเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.0 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี และ 61-70 ปี ร้อยละ 24.2 และ 10.7 ตามลำดับ กลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด มีอายุในช่วงมากกว่า 70 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.4 โดยอายุเฉลี่ยของเกษตรกรหมู่บ้านอุดมพัฒนา เท่ากับ 47.77 ปี

3) หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 70.5 รองลงมาเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 18.1 ขณะที่ร้อยละ 7.4 จบชั้นประถมปีที่ 6 และ ร้อยละ 1.3 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา

4) ครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 88.6 รองลงมาเป็นกลุ่มที่เป็นหม้ายหย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 10.7 มีหัวหน้าครอบครัวเพียง 1 ราย ร้อยละ 0.7 เท่านั้นที่เป็นโสด

5) ขนาดของครัวเรือนส่วนใหญ่ เป็นครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก จำนวน 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 64.4 รองลงมา มีจำนวน 1-3 คน 7-9 คน และ 10-12 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5, 11.4 และ 2.7 ตามลำดับ โดยขนาดครัวเรือนที่มีสมาชิกน้อยที่สุดมี 2 คน และมากที่สุด 14 คน และจำนวนสมาชิกโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 4.89 คน

6) จำนวนผู้ใช้แรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-2 คนและ 3-4 คน โดยมีจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 41.6 ครัวเรือนที่มีแรงงานสูงสุดคือ 9 คน และต่ำสุดคือ 1 คนและมีแรงงานเฉลี่ยครัวเรือนละ 3.2 คน

7) จำนวนสมาชิกนึ่งนึ่งในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวน 1 คน คิดเป็น ร้อยละ 34.1 รองลงมา คือ 2 คนและ 3 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 32.2 และ 16.8 ตามลำดับ ครัวเรือนที่ไม่มีสมาชิกนึ่งนึ่งเลย มี 24 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.1 สมาชิกนึ่งนึ่งมากที่สุดมี 7 คนและจำนวนสมาชิกนึ่งนึ่งโดยเฉลี่ยมีครอบครัวละ 1.6 คน

ภาพรวมด้านภูมิหลังของเกษตรกรจากการสำรวจภาคสนาม วิเคราะห์ได้ว่า เกษตรกรหมู่บ้านอุดมพัฒนา มีสภาพเช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไปในภาคการเกษตรของประเทศ กล่าวคือ มีการ

ศึกษาในระดับประถมศึกษา ลักษณะครอบครัว เป็นครอบครัวขยายซึ่งมีทั้งสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานของครัวเรือน (Productive Labour) และสมาชิกพึ่งพิงได้แก่ เด็กและคนแก่ แรงงานของครัวเรือนโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวไม่ได้อยู่ประจำในครัวเรือนเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่จะเคลื่อนย้ายไปทำงานในเมืองเป็นครั้งคราว (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 4)

5.1.2 สถานะทางเศรษฐกิจ

สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้พิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ คือ จำนวนที่ดินถือครองและลักษณะการถือครองที่ดินว่า เป็นที่ดินของตนเองหรือเช่าผู้อื่น รายได้จากภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่นอกเหนือจากการลงทุนการผลิต ทรัพย์สินต่างๆ ได้แก่ ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง เช่น บ้าน ยุ้งฉาง และทรัพย์สินอื่นๆ รวมทั้งภาวะหนี้สินของเกษตรกร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะทำให้ทราบถึง สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลการศึกษา มีดังนี้

1) เกษตรกรจำนวน 20 ราย หรือร้อยละ 13.4 ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองซึ่งส่งผลให้เกษตรกรกลุ่มนี้ต้องประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก ขณะที่เกษตรกรที่ถือครองที่ดิน 1-50 ไร่ ซึ่งเป็นขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปฯ ที่กฎหมายกำหนด มีจำนวน 97 รายหรือร้อยละ 65.1 ในขณะที่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 100 ไร่ มีจำนวนเพียง 8 รายหรือร้อยละ 5.4 เท่านั้น (ตารางที่ 5)

ผลการศึกษาแสดงว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ถือครองครองที่ดินในขนาดที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินจัดสรรให้ มีเกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่มีจำนวนการถือครองที่ดินมากกว่าจำนวนที่กฎหมายการปฏิรูปที่ดินกำหนด และเกษตรกรส่วนน้อยดังกล่าว นี้ เป็นกลุ่มที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของหมู่บ้าน

2) เกษตรกรส่วนใหญ่ คือ 114 ราย หรือร้อยละ 76.5 มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองโดยไม่ต้องเช่าผู้อื่น (ตารางที่ 6) ซึ่งการที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเองดังกล่าว นับเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกษตรกรกล้าตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือกได้อย่างมั่นใจกว่าการไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

3) กว่า 2 ใน 3 ของเกษตรกร หรือร้อยละ 66.4 มีรายได้ต่ำกว่า 40,000 บาทต่อปี และในจำนวนนี้มีเกษตรกรร้อยละ 16.1 ที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย (ตารางที่ 7)

4) เกษตรกร ร้อยละ 91.9 มีรายได้นอกภาคการเกษตร โดยกลุ่มใหญ่ที่สุด คือร้อยละ 60.4 มีรายได้ระหว่าง 1-20,000 บาท รองลงมาคือ ร้อยละ 18.1 มีรายได้ 20,001-40,000 บาท (ตารางที่ 8)

5) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปีของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมาอยู่ในช่วง 1-20,000 บาท และ 40,001 บาท ขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 26.2 และ 25.5 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

6) ด้านมูลค่าทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เช่น บ้านและยุงฉาง จากการประเมินของผู้ศึกษาโดยใช้ราคาที่ดินที่มีการซื้อขายกันภายในหมู่บ้าน และต้นทุนการสร้างบ้าน หรือยุงฉาง พบว่า เกษตรกรร้อยละ 39.6 มีทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างคิดเป็นมูลค่า 100,000-200,000 บาท เกษตรกรร้อยละ 33.6 มีทรัพย์สินมูลค่า 200,001-400,000 บาท และเกษตรกรที่มีทรัพย์สินเป็นมูลค่า 400,001-600,000 บาท มีเพียงร้อยละ 10.7 (ตารางที่ 10)

ส่วนมูลค่าทรัพย์สินทางการเกษตร เช่น รถไถ เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยา ฯลฯ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 70.5 มีทรัพย์สินประเภทนี้อยู่ในช่วง 200,000-400,000 บาท รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีทรัพย์สินทางการเกษตรอยู่ในช่วง 1-200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.1 และ 400,000-600,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 8.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

นอกจากที่ดิน สิ่งก่อสร้างและทรัพย์สินทางการเกษตรแล้ว เกษตรกรยังมีทรัพย์สินอื่นอีก เช่น รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น พัดลม โทรทัศน์ ฯลฯ โดยเกษตรกรร้อยละ 49.0 มีทรัพย์สินเหล่านี้ ขณะที่ร้อยละ 19.5 มีทรัพย์สินอยู่ในช่วง 200,001-400,000 บาท และ เกษตรกรเพียงร้อยละ 10.1 ที่มีทรัพย์สินอยู่ในช่วง 400,001-600,000 บาท (ตารางที่ 12)

7) ด้านภาวะหนี้สินพบว่า เกษตรกรร้อยละ 9.3 มีหนี้สินอยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท ลำดับรองลงมา มีหนี้สินจำนวน 40,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 2.3 (ตารางที่ 13)

จากข้อมูลด้านสถานะทางเศรษฐกิจทั้งหมด ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรบ้านอุดมพัฒนาโดยส่วนใหญ่นั้น อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร มีทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงพอสมควร กล่าวคือ สูงกว่าค่าเฉลี่ยของรายได้และมูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกรทั่วประเทศ นอกจากนี้เกษตรกรหมู่บ้านอุดมพัฒนาส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สิน

ตารางที่ 4

ภูมิหลังของเกษตรกร

ภูมิหลัง	จำนวน	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	125	83.9
หญิง	24	16.1
<u>อายุ</u> ($\bar{X}=47.7, S.D.=12.0$)		
20-30 ปี	10	6.7
31-40 ปี	36	24.2
41-50 ปี	41	27.5
51-60 ปี	41	27.5
61-70 ปี	16	10.7
มากกว่า 70 ปี	5	3.4
<u>การศึกษา</u>		
ไม่ได้เรียน	27	18.1
ป.4	105	70.5
ป.6	11	7.4
ม.3	1	0.7
ม.6	2	1.3
ปริญญาตรี	3	2.0
<u>สถานภาพสมรส</u>		
แต่งงาน	132	88.6
โสด	1	0.7
หย่าร้าง	16	10.7
<u>ขนาดครัวเรือน</u> ($\bar{X}=4.8, S.D.=1.8$)		
1-3 คน	5	3.4
4-6 คน	96	64.4
7-9 คน	17	11.4
10 คนขึ้นไป	4	2.7
<u>แรงงาน</u> ($\bar{X}=3.2, S.D.=1.4$)		
1- 2 คน	62	41.6
3-4 คน	62	41.6
5 คนขึ้นไป	25	11.8
<u>สมาชิกพึงพิง</u>		
ไม่มี	24	16.1
1 คน	52	34.9
2 คน	48	32.2
3 คนขึ้นไป	25	16.8

ตารางที่ 5
ขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกร หมู่บ้านอุดมวัฒนา

ขนาดที่ดินที่ถือครอง	จำนวน	ร้อยละ
0 ไร่	20	13.4
1-50 ไร่	97	61.2
51-100 ไร่	24	16.1
รวม	149	100.00

$$\bar{X} = 38.0 \quad ; \quad S.D. = 34.46$$

ตารางที่ 6
ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร

ลักษณะการถือครองที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เช่า	114	76.5
เช่า 1-20 ไร่	16	10.7
เช่า 21-40 ไร่	9	6.0
เช่า 41 ไร่ขึ้นไป	10	6.7
รวม	149	100.00

ตารางที่ 7

รายได้รวมของเกษตรกรต่อปี

รายได้รวมต่อปี(บาท)	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ติดลบ	24	16.1
1-20,000	40	26.8
20,001-40,000	35	23.5
มากกว่า 40,000	45	30.2
รวม		

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8

รายได้รวมนอกภาคเกษตรของครัวเรือนต่อปี

รายได้รวมนอกภาคเกษตร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้นอกภาคเกษตร	12	8.1
1-20,000 บาท	90	60.4
20,001-40,000 บาท	27	18.1
มากกว่า 40,000 บาท	20	13.4
รวม	149	100.0

 $\bar{X} = 21187$; S.D. = 24335

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี

ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน(บาท)	จำนวน	ร้อยละ
1-20,000	39	26.2
20,001-40,000	72	48.3
มากกว่า 40,000	38	25.5
รวม	149	100.00

$$\bar{X} = 31,578.00 \quad ; \quad S.D. = 18306.00$$

ตารางที่ 10
มูลค่าทรัพย์สินที่เป็นที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

มูลค่า (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
1-200,000	59	39.6
200,001-400,000	50	33.6
400,001-600,000	16	10.7
600,001-800,000	7	4.7
800,001-1,000,000	6	4.0
สูงกว่า 1,000,000	11	7.4
รวม	149	100.00

$$\bar{X} = 422,869 \quad ; \quad S.D. = 609,314.00$$

ตารางที่ 11
มูลค่าทรัพย์สินทางการเกษตร

มูลค่า (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
1-200,000	18	12.1
200,001-400,000	105	70.5
400,001-600,000	13	8.7
600,001-800,000	5	3.7
800,001-1,000,000	4	2.7
สูงกว่า 1,000,000	3	2.0
รวม	149	100.00

$\bar{X}$ = 68,332.00 ; S.D. = 125,656.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12
มูลค่าทรัพย์สินอื่นๆ

มูลค่า (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีทรัพย์สินอื่นๆ	2	1.3
1-200,000	73	49.0
200,001-400,000	29	19.5
400,001-600,000	15	10.1
610,001-800,000	5	3.4
800,001-1,000,000	13	8.7
สูงกว่า 1,000,000	12	8.1
รวม	149	100.00

$\bar{X}$ = 18,093.00 ; S.D. = 19,663.00

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13

ภาวะหนี้สินของเกษตรกร

หนี้สิน (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	113	87.6
1-20,000	1	0.8
20,001-40,000	12	9.3
40,000 ขึ้นไป	3	2.3
รวม	129	100.00

$$\bar{X} = 34,000$$

$$S.D. = 36,000$$

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.3 ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก

ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก หมายถึง ความรู้ที่ว่า เกษตรกรรมทางเลือกมีความแตกต่างจากเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวหรือไม่ และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกที่มีผลต่อสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม มีผลต่อภาวะหนี้สิน และผลต่อการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือไม่ ผลการศึกษา มีดังนี้

1) เกษตรกร ร้อยละ 49.0 แสดงความคิดเห็นว่า เกษตรกรรมทางเลือกแตกต่างจากเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว และร้อยละ 51.0 ไม่เห็นความแตกต่าง

2) เกษตรกร ร้อยละ 41.6 แสดงความคิดเห็นว่า เกษตรกรรมทางเลือกมีส่วนช่วยในการรักษาสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม ส่วนร้อยละ 58.4 แสดงความเห็นในทางตรงกันข้ามว่า เกษตรกรรมทางเลือกไม่มีส่วนช่วยในการรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

3) เกษตรกร ร้อยละ 38.9 เห็นว่า การทำเกษตรกรรมทางเลือกช่วยลดหนี้สินได้ในขณะที่ร้อยละ 61.1 กลับเห็นว่า การทำเกษตรกรรมทางเลือกไม่ช่วยลดปัญหาหนี้สิน

4) เกษตรกร ร้อยละ 37.6 แสดงความคิดเห็นว่า เกษตรกรรมทางเลือกมีส่วนช่วยทำให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่เกษตรกร ร้อยละ 62.4 มีความเห็นว่าเกษตรกรรมทางเลือกไม่มีส่วนช่วยทำให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ภาพรวมของความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก ดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกไม่ค่อยดีนักจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม สรุปได้ว่า สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เกิดจากการเผยแพร่ความรู้เรื่องเกษตรกรรมทางเลือกในหมู่บ้านนี้ยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคง รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรแบบเดิม คือ จากวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบใช้สารเคมี เพิ่มผลผลิตโดยมีเป้าหมายเพื่อ การตลาดเป็นหลัก จึงเป็นผลให้ เกษตรกรส่วนใหญ่ ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกที่เพียงพอ อีกทั้งยังมีทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกไม่ดีนัก

ตารางที่ 14

ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก

ความรู้และทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
แตกต่างจากเกษตรเชิงเดี่ยว	73	49.0
ไม่แตกต่างจากเกษตรเชิงเดี่ยว	76	51.0
ช่วยรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	62	41.6
ไม่ช่วยรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	87	58.4
ช่วยลดหนี้สิน	58	38.9
ไม่ช่วยลดหนี้สิน	91	61.1
ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น	56	37.6
ไม่ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น	93	62.4

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.1.4 การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน หมายถึง การแนะนำให้เกษตรกรทำเกษตรกรรมทางเลือก การจัดหาไปดงานเกษตรกรรมทางเลือกนอกสถานที่ การสนับสนุนด้านเงินทุนด้านอุปกรณ์และเครื่องมือด้านพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ตลอดจนด้านการให้คำปรึกษาทางด้านเทคนิคต่างๆ ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก ผลการศึกษามีดังนี้

1) เกษตรกรร้อยละ 49.7 เคยได้รับคำแนะนำให้ทำการผลิตแบบเกษตรกรรมทางเลือก ในขณะที่ ร้อยละ 50.3 ไม่เคยได้รับคำแนะนำเลย

2) เกษตรกรร้อยละ 19.5 เคยถูกจัดให้ไปดงาน แต่ ร้อยละ 80.5 ไม่เคยถูกจัดให้ไปดงานเลย

3) เกษตรกรร้อยละ 20.8 เคยได้รับเงินกู้เพื่อการลงทุน ในขณะที่ร้อยละ 79.2 ไม่เคยได้รับเงินกู้

4) เกษตรกรร้อยละ 2.0 เคยได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์และเครื่องมือ ขณะที่ ร้อยละ 98 ไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตร

5) เกษตรกรร้อยละ 11.4 เคยได้รับพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ขณะที่ร้อยละ 88.6 ไม่เคยได้รับพันธุ์พืชและสัตว์

6) เกษตรกรร้อยละ 31.5 เคยได้รับคำปรึกษาทางเทคนิคจากเจ้าหน้าที่ แต่ร้อยละ 67.1 ไม่เคยได้รับคำปรึกษาทางเทคนิคในการทำเกษตรกรรมทางเลือกจากเจ้าหน้าที่เลย

ผลการศึกษาภาพรวมด้านการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในการทำเกษตรกรรมทางเลือก พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับบริการด้านต่างๆจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ มีเพียงองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีงบประมาณและบุคลากรจำกัดที่พยายามสนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรกรรมทางเลือก ขณะที่หน่วยงานของรัฐคือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ยังคงเน้นบทบาทด้านการกระจายสิทธิในที่ดินและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านมากกว่า ดังนั้นภาพโดยรวมของเกษตรกรจึงยังไม่ได้รับการสนับสนุนให้หันมาทำเกษตรกรรมทางเลือกเท่าที่ควร

ตารางที่ 15

การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

การสนับสนุน	จำนวน	ร้อยละ
เคยได้รับการแนะนำให้ทำเกษตรกรรมทางเลือก	74	49.7
ไม่เคยได้รับคำแนะนำให้ทำเกษตรกรรมทางเลือก	75	50.3
เคยถูกจัดให้ไปดุงงานที่อื่น	29	19.5
ไม่เคยถูกจัดให้ไปดุงงานที่อื่น	120	80.5
เคยได้รับเงินกู้เพื่อการลงทุน	31	20.8
ไม่เคยได้รับเงินกู้เพื่อการลงทุน	118	79.2
เคยได้รับอุปกรณ์และเครื่องมือ	3	2.0
ไม่เคยเคยได้รับอุปกรณ์และเครื่องมือ	140	98.0
เคยได้รับพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์	17	11.4
ไม่เคยได้รับพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์	132	88.6
เคยได้รับคำปรึกษาทางเทคนิค	47	31.5
ไม่เคยได้รับคำปรึกษาทางเทคนิค	102	68.5

5.2 การเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกับเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว

จากการศึกษาลักษณะการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้านอุดมพัฒนา พบว่า มีการประกอบอาชีพจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่ทำกิจกรรมทางการเกษตรหลายชนิดอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยอาศัยหลักของการอยู่ร่วมกันเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างผสมกลมกลืน ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการผลิต นอกจากนั้นยังผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก ส่วนที่เหลือ จากการบริโภคจึงนำไปขาย เกษตรกรที่มีลักษณะเช่นนี้ มีอยู่ทั้งสิ้น 24 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.11 ของเกษตรกรทั้งหมู่บ้าน

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น ทำไร่ข้าวโพด ถั่วเขียว ข้าวฟ่างหรือเลี้ยงวัว โดยมีได้มีลักษณะเกื้อกูลซึ่งกันและกันเลย ขณะเดียวกันมีการใช้ปุ๋ยเคมี ยาม่าแมลง เพื่อเร่งผลผลิตจำนวนมากและเป้าหมายการผลิตเพื่อขายเป็นสำคัญ เกษตรกรที่ทำการผลิตแบบนี้ มีอยู่ทั้งสิ้น 105 ราย คิดเป็น ร้อยละ 70.47 ของเกษตรกรทั้งหมู่บ้าน

กลุ่มที่ 3 คือเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีเพียงเล็กน้อย แต่นำไปให้ผู้อื่นเช่า รายได้หลักจึงมาจากการรับจ้างในภาคเกษตร ซึ่งกลุ่มนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 20 รายคิดเป็นร้อยละ 13.42 ของเกษตรกรทั้งหมู่บ้าน

จากลักษณะการผลิตดังกล่าว เมื่อผู้ศึกษาใช้คำนิยามปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ของเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวเป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกอาชีพทางการเกษตร จึงได้ข้อสรุปว่า เกษตรกรกลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ทำเกษตรกรรมทางเลือก ขณะที่เกษตรกรกลุ่มที่ 2 ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว และเกษตรกรกลุ่มที่ 3 มีอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรกรรม

ในการศึกษาเปรียบเทียบเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกับเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว นอกจากการเปรียบเทียบโดยการใช้ค่าความถี่ที่คิดเป็นร้อยละ (Percentage) เพื่อพิจารณาว่า เกษตรกร 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันในด้านภูมิหลัง สถานะทางเศรษฐกิจ ความรู้และทัศนคติและการได้รับการสนับสนุนจากรับและองค์กรพัฒนาเอกชนหรือไม่ ผู้ศึกษา ยังได้ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างขดังกล่าว กับการทำการเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว โดยการทดสอบ Chi square โดยใช้สูตร

$$X^2 = \sum \frac{(O-E)^2}{E} \quad ; df=(r-1)(c-1)$$

เมื่อ X^2	แทนค่า Chi-square
O	แทนค่า ความถี่ที่ได้จากการสังเกต
E	แทนค่าความถี่ที่ได้จากการคาดหวัง
r	แทนค่าจำนวนแถว
c	แทนค่าจำนวนคอลัมน์

5.2.1 การเปรียบเทียบด้านภูมิหลังระหว่างเกษตรกรทางเลือกกับเกษตรกรเชิงเดี่ยว

ผลการเปรียบเทียบด้านภูมิหลังระหว่างเกษตรกรทางเลือกกับเกษตรกรเชิงเดี่ยวสรุปได้ว่า

- 1) หัวหน้าครอบครัว ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ในช่วง 41-60 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3-4 คน (ตารางที่ 16-17) แสดงว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมี ช่วงอายุ ระดับการศึกษาและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเหมือนกัน
- 2) แรงงานในครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่มีจำนวน 3-4 คน ขณะที่กลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่มีเพียง 1 คน (ตารางที่ 19)
- 3) จำนวนสมาชิกหนึ่งผิงของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีจำนวนเท่ากัน คือ 1 คน (ตารางที่ 20)

จากการเปรียบเทียบภูมิหลังของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีลักษณะภูมิหลังด้านต่างๆเหมือนกัน เป็นส่วนใหญ่เนื่องจาก เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มล้วนมาจากพื้นฐานเดียวกัน กล่าวคือ เป็นเกษตรกรยากจนที่อพยพมาจากถิ่นอื่นทั้งสิ้น

สำหรับการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มต่อ เกษตรกรรมทางเลือก ด้วยการทดสอบค่า Chi square เพื่อศึกษาว่า ภูมิหลังของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกหรือไม่นั้น ผลการทดสอบมีข้อสรุป ดังนี้

- 1) พบว่า ช่วงอายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน จำนวนสมาชิกหนึ่งผิง เป็นภูมิหลังที่ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจทำ หรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก ทั้งนี้เพราะจากการทดสอบ พบว่าภูมิหลังดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 16,18 และ20)

2) พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 17) นั้นแสดงว่า การตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของเกษตรกร

ตารางที่ 16

เปรียบเทียบช่วงอายุ

อายุ(ปี)	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
21-40	5	34	39
%	20.8	32.4	30.2
41-60	15	58	73
%	62.5	55.2	56.6
61 ปีขึ้นไป	4	13	21
%	16.7	12.4	3.2
รวม	24	105	129
%	18.6	81.4	100.00

$$X^2 = 2.0315$$

$$X^2 .05, d.f.=2 \text{ มีค่า } 5.991$$

ช่วงอายุของเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเดียวกันคือ 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 55.2 ของกลุ่มเกษตรกรทางเลือกกับเกษตรกรเชิงเดี่ยวตามลำดับ

ผลการทดสอบ chi square พบว่า ช่วงอายุของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่า นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 2.0315 น้อยกว่า ค่า นัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่า นัยสำคัญที่ .05 = 5.991

ตารางที่ 17

เปรียบเทียบการศึกษา

การศึกษา	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = 6.008 **$
ไม่ได้เรียน %	3 12.5	18 17.1	21 16.3	
ประถมศึกษา %	18 75.0	85 81.0	103 79.8	
มัธยมขึ้นไป %	3 12.5	2 1.9	5 3.9	
รวม %	24 18.6	105 81.4	129 100.00	

$$X^2 .05, d.f. 2 = 5.991$$

กลุ่มเกษตรกรทางเลือกและเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับเดียวกัน คือระดับประถมศึกษาคิดเป็น ร้อยละ 75 ของกลุ่มเกษตรกรทางเลือกและ ร้อยละ 81 ของเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปนั้นจำนวนของเกษตรกรที่มีการศึกษาในระดับนี้ของทั้งสองกลุ่มใกล้เคียงกัน คือ 3 คนและ 2 คนตามลำดับ แต่เมื่อเปรียบเทียบเป็นร้อยละแล้วต่างกันมาก เนื่องจากเป็นอัตราส่วนร้อยละที่มาจากฐานที่ต่างกัน (ตารางที่ 17)

ผลการทดสอบ chi square พบว่า ระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่า นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 6.008 มากกว่า ค่า นัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 5.991 และเมื่อตรวจสอบค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น .01 พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้จากการศึกษายังคงมากกว่า ค่าจากตาราง ซึ่งแสดงว่า ความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกมีความเชื่อมั่นได้ในระดับสูงถึง 99.99 %

ตารางที่ 18

เปรียบเทียบสมาชิกในครัวเรือน

จำนวน(คน)	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม	$\chi^2 = 3.763$
1-2 %	2 8.3	27 25.7	29 22.5	
3-4 %	15 62.5	48 45.7	63 48.8	
5 คนขึ้นไป %	7 29.2	30 28.6	37 28.7	
รวม %	24 18.6	105 81.4	129 100.00	

$$\chi^2_{.05, d.f. 2} = 5.991$$

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกและกลุ่มที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ มีจำนวน 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 และ 45.7 ของกลุ่มเกษตรกรทางเลือก และเกษตรกรเชิงเดี่ยวตามลำดับ

ผลการทดสอบ chi square พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 3.763 น้อยกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 5.991

ตารางที่ 19

เปรียบเทียบจำนวนแรงงาน

จำนวน(คน)	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = .74176$
1-2 %	8 33.3	45 42.9	53 41.6	
3-4 %	11 45.8	42 40.0	53 41.1	
5 คนขึ้นไป %	5 20.8	18 17.1	23 17.8	
รวม %	24 18.6	105 81.4	129 100.00	

$$X^2 \quad .05, d.f. \quad 2 = 5.991$$

เกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่มีปริมาณแรงงาน 3-4 คน/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.8 ของครัวเรือนเกษตรกรทางเลือกขณะที่กลุ่มที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่มีจำนวนแรงงานเพียง 1-2 คน/ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 42.9 ของกลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยว

ผลการทดสอบ chi square พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษาคือ $= .74176$ น้อยกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ $.05 = 5.991$

ตารางที่ 20

เปรียบเทียบจำนวนสมาชิกฝั่งฝั่ง

จำนวน(คน)	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = 1.736$
0	5	18	24	
%	20.8	17.1	17.8	
1	10	35	45	
%	41.7	33.3	34.9	
2	9	32	41	
%	37.5	30.5	31.8	
3 คนขึ้นไป	-	20	20	
%	-	19.0	15.5	
รวม	24	105	129	
%	18.6	81.4	100.00	

$$X^2_{.05, d.f.3} = 7.815$$

จำนวนสมาชิกฝั่งฝั่ง โดยเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกและเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่มีเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 และ 33.3 ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มตามลำดับ

ผลการทดสอบ chi square พบว่า จำนวนสมาชิกฝั่งฝั่งในครัวเรือนของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 1.736 น้อยกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 7.815

5.2.2 การเปรียบเทียบด้านสถานะทางเศรษฐกิจ

- 1) กลุ่มเกษตรกรรวมทางเลือกส่วนใหญ่ ถือครองที่ดินจำนวนมากกว่า คือตั้งแต่ 41 ไร่ขึ้นไป ในขณะที่กลุ่มเกษตรกรรวมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ถือครองที่ดินในช่วง 21-40 ไร่ (ตารางที่ 22)
- 2) กลุ่มเกษตรกรรวมทางเลือกมีรายได้ต่อบีจากภาคการเกษตรตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไป ขณะที่กลุ่มเกษตรกรรวมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ มีรายได้จากภาคการเกษตรต่อบีอยู่ในช่วง 1-20,000 บาท อย่างไรก็ตามรายได้จากนอกภาคการเกษตรของเกษตรกรรวมทั้งสองกลุ่มมีจำนวนเท่ากัน คือระหว่าง 1-20,000 บาทต่อบี (ตารางที่ 23-24)
- 3) ค่าใช้จ่ายอื่นๆในครัวเรือนต่อบี พบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม มีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาทต่อบี (ตารางที่ 25)
- 4) มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดโดยเปรียบเทียบ คือเกษตรกรส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มมีทรัพย์สินคิดเป็นมูลค่า อยู่ในช่วง 400,000 บาท ขึ้นไป (ตารางที่ 26)
- 5) ภาวะหนี้สินพบว่า กลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยวมีหนี้สินมากกว่ากลุ่มเกษตรกรรวมทางเลือก คือ ขณะที่เกษตรกรรวมทางเลือกมีหนี้สิน 13 ราย หรือร้อยละ 12.4 แต่เกษตรกรรวมเชิงเดี่ยวกลับมีหนี้สินถึง 92 ราย (ตารางที่ 27)

จากการเปรียบเทียบด้านฐานะทางเศรษฐกิจ พบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมี ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีรายได้นอกภาคการเกษตรและมีมูลค่าทรัพย์สินอยู่ในระดับเดียวกัน แต่สิ่งที่ไม่เหมือนกันคือ จำนวนที่ดินที่ถือครอง รายได้จากภาคการเกษตรและหนี้สิน โดยกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรรวมทางเลือกมีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า

นอกจากนี้ ในการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มต่อ เกษตรกรรมทางเลือก ด้วยการทดสอบค่า Chi square เพื่อศึกษาว่า สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกหรือไม่นั้น ผลการศึกษามีข้อสรุป ดังนี้

- 1) พบว่า จำนวนที่ดินที่ถือครอง ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อบี มูลค่าทรัพย์สิน ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจทำ หรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก (ตารางที่ 22,25และ26)
- 2) พบว่า การตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับ รายได้จากภาคการเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร ภาวะหนี้สิน (ตารางที่ 23,24และ27)

ตารางที่ 21

เปรียบเทียบจำนวนที่ดินที่ถือครอง

จำนวนที่ดิน (ไร่)	เกษตรกรทางเลือก	เกษตรกรเชิงเดี่ยว	รวม
0	-	6	6
	-	5.7	14.1
1-20	3	26	29
%	12.5	24.8	22.5
21-40	7	37	44
%	29.2	35.2	34.1
41 ไร่ขึ้นไป	14	36	50
%	58.3	34.3	38.8
รวม	24	105	129
	18.6	81.4	100.00

$X^2 = 5.59$

$X^2 .05, d.f. 3 = 7.815$

กลุ่มเกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่มีที่ดินมากกว่า 41 ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 58.3 ของ ขณะที่กลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่มีที่ดินระหว่าง 21-40 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.2 นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า มีเกษตรกรเชิงเดี่ยวจำนวน 6 รายหรือร้อยละ 5.7 ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

ผลการทดสอบ chi square พบว่า จำนวนที่ดินที่ถือครองของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 5.59 น้อยกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 7.815

ตารางที่ 22

รายได้จากการเกษตร

รายได้ (บาท)	เกษตรทางเลือก	เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = 9.314^{**}$
1-20,000 %	2 8.3	42 40.0	44 35.5	
20,001-40,000 %	9 37.5	26 24.8	35 28.2	
40,001 ขึ้นไป %	13 54.2	32 30.5	45 36.3	
รวม %	24 19.4	100 80.6	124 100.00	

Missing Observations = 5

 $X^2 .05, d.f.2 = 5.991$

กลุ่มเกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่ มีรายได้สูงกว่ากลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยว คืออยู่ในช่วง 40,001 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.2 ขณะที่กลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 40 มีรายได้ในช่วง 1-20,000 บาท

ผลการทดสอบ chi square พบว่า รายได้จากการเกษตรของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 9.314 มากกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 5.991 และเมื่อตรวจสอบค่านัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น .01 พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้จากการศึกษายังคงมากกว่า ค่าจากตาราง ซึ่งแสดงว่า ความสัมพันธ์ของระดับการศึกษาต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกมีความเชื่อมั่นได้ในระดับสูงถึง 99.00 %

ตารางที่ 23

เปรียบเทียบรายได้นอกภาคการเกษตร

รายได้ (บาท)	เกษตรกรทางเลือก	เกษตรกรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = 7.825^*$
0 %	2 8.3	9 8.6	11 8.5	
1-20,000 %	10 41.7	70 66.7	80 62.0	
20,001-40,000 %	6 25.0	17 16.2	27 62.0	
40,001 ขึ้นไป %	6 25.0	9 8.6	15 17.8	
รวม	24 18.6	105 81.4	129 100.00	

$$X^2 .05, d.f. 3 = 7.815$$

รายได้นอกภาคการเกษตรโดยเปรียบเทียบของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม อยู่ในระดับเดียวกัน คือ ทั้งสองกลุ่มมีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ในช่วง 1-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.7 ของเกษตรกรที่ทำเกษตรทางเลือก และร้อยละ 66.7 ของกลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยว

ผลการทดสอบ chi square พบว่า รายได้นอกภาคการเกษตรของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 7.83 มากกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 7.815

ตารางที่ 24

เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี

ค่าใช้จ่าย(บาท)	เกษตรกรทางเลือก	เกษตรกรเชิงเดี่ยว	รวม
1-20,000 %	6 25.0	28 26.7	34 26.4
20,001-40,000 %	14 58.3	45 42.9	59 45.7
40,001 ขึ้นไป %	4 16.7	32 30.5	36 27.9
รวม %	24 18.6	105 81.4	129 100.00

$$X^2 = 1.58$$

$$X^2 .05, d.f. 2 = 5.991$$

ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม อยู่ในระดับเดียวกันคือ 20,001-40,000 บาท โดยเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกร้อยละ 58.3 มีรายจ่ายอยู่ในช่วงนี้และเกษตรกรเชิงเดี่ยวมีรายจ่ายในช่วงดังกล่าว ร้อยละ 42.9

ผลการทดสอบ chi square พบว่า ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 0.26 น้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 5.991

ตารางที่ 25

เปรียบเทียบมูลค่าทรัพย์สิน

มูลค่าทรัพย์สิน (บาท)	เกษตรกรทางเลือก	เกษตรกรเชิงเดี่ยว	รวม
1-200,000	-	1	1
%	-	1.0	0.8
200,001-400,000	-	2	2
%	-	1.9	1.6
400,001 ขึ้นไป	24	102	126
%	100.00	97.1	97.6
รวม	24	105	129
%	18.6	81.4	100.00

$$X^2 = .26$$

$$X^2 .05, d.f. 2 = 5.991$$

มูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มอยู่ในระดับเดียวกัน คือ ทรัพย์สินของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 400,001 บาทขึ้นไป โดยกลุ่มเกษตรกรทางเลือกทั้งหมด 24 รายมีมูลค่าทรัพย์สินอยู่ในช่วงดังกล่าว ขณะที่กลุ่มเกษตรกรเชิงเดี่ยว 102 รายหรือร้อยละ 97.1 มีมูลค่าทรัพย์สินอยู่ในช่วงดังกล่าวเช่นกัน

ผลการทดสอบ chi square พบว่า มูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษาค่า = 0.26 น้อยกว่าค่า นัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 5.991

ตารางที่ 26

เปรียบเทียบหนัสน้ำ

หนัสน้ำ(บาท)	เกษตรกรทางเลือก	เกษตรกรเชิงเดี่ยว	รวม	$X^2 = 14.42^{**}$
ไม่มีหนัสน้ำ	22 95.7	91 87.5	113	
มีหนัสน้ำ	1 4.3	13 12.5	14	
รวม	23 18.1	104 81.90	127 100.00	

Missing Observations = 2

 $X^2 .05, d.f.1 = 3.841$

เกษตรกรเชิงเดี่ยวมีหนัสน้ำมากกว่าเกษตรกรทางเลือก กล่าวคือ ร้อยละ 12.5 มีหนัสน้ำ ในขณะที่เกษตรกรทางเลือกมีหนัสน้ำเพียงร้อยละ 4.3 เมื่อเทียบกับเกษตรกรทั้งหมด

ผลการทดสอบ chi square พบว่า ภาวะหนัสน้ำของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรกรรมทางเลือกเพราะ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จากการศึกษา = 14.42 มากกว่า ค่านัยสำคัญทางสถิติจากตาราง ซึ่งมีค่านัยสำคัญที่ .05 = 3.841 และเมื่อตรวจสอบค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .01 พบว่า ค่าสถิติที่คำนวณได้จากการศึกษายังคงมากกว่า ค่าจากตารางซึ่งแสดงว่า ความสัมพันธ์ของภาวะหนัสน้ำต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกมีความเชื่อมั่นได้ในระดับสูงถึง 99.00 %

5.2.3 การเปรียบเทียบด้านความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือก

จากการเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ต่อเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกมีความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกในระดับดีมาก กล่าวคือ สามารถอธิบายความหมาย แนวความคิดและหลักการของเกษตรกรรมทางเลือกได้อย่างถูกต้องตามคำจำกัดความของคำว่า "เกษตรกรรมทางเลือก" ที่ใช้ในการศึกษา และยังมีทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรรมทางเลือกโดยเกษตรกรทั้งหมดในกลุ่มนี้จำนวน 24 ราย ตอบว่า เกษตรกรรมทางเลือกต่างจากเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน และมีส่วนช่วยให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น ในขณะที่เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ ไม่สามารถอธิบายความหมาย แนวความคิดและหลักการของ เกษตรกรรมทางเลือกได้

นอกจากนี้ผลจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ด้วย สถิติ chi square พบว่า การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกมีผลมาจากความรู้และทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรรมทางเลือก

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความรู้และทัศนคติและความสัมพันธ์ ซึ่งให้เห็นชัดเจนว่า ความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกที่ดีและถูกต้องเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกมาก ดังนั้น การเสริมสร้างความรู้และทัศนคติให้แก่เกษตรกรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (ตารางที่ 28-31)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27

เปรียบเทียบความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก

ระดับความรู้ต่อ เกษตรกรรมทางเลือก	เกษตรกรที่ทำ เกษตรทางเลือก	เกษตรกรที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
มาก	24	49	73
%	100.0	46.7	56.6
น้อย	-	56	56
%	-	53.3	43.4
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.0

 $X^2 = 22.63^{**}$ $X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$

เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกมีความรู้ด้านหลักการและวิธีการของเกษตรกรรมทางเลือกดีมากที่สุด 24 รายหรือร้อยละ 100.00 ขณะที่เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกในระดับดีมาก เพียง 49 ราย หรือร้อยละ 46.7 และที่เหลือ 56 รายหรือร้อยละ 53.3 ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกเลย

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกและการทำเกษตรกรรมทางเลือกพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกด้วยซึ่งแสดงว่า ระดับความรู้ของเกษตรกร เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก มีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกในระดับสูง ถึง 99.99 %

ตารางที่ 28

เปรียบเทียบทัศนคติของ เกษตรกรต่อ เกษตรกรรมทางเลือกในการรักษาสิ่งแวดล้อม

ระดับทัศนคติ ต่อเกษตรกรรมทางเลือกที่มี ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม	เกษตรกรที่ทำ เกษตรทางเลือก	เกษตรกรที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
ดี	24	38	62
%	100.0	36.2	48.1
ไม่ดี	-	67	67
%		63.8	51.9
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.0

$$X^2 = 31.88^{**}$$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกที่ทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรรมทางเลือก โดยทั้ง 24 ราย หรือ ร้อยละ 100.00 ระบุว่าเกษตรกรรมทางเลือกช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมในขณะที่เกษตรกรเชิงเดี่ยวเพียงร้อยละ 36.2 เท่านั้นที่มีทัศนคติสอดคล้องกับเกษตรกรรมทางเลือก ในขณะที่ อีก 67 รายหรือร้อยละ 63.8 มีทัศนคติในทางตรงกันข้าม

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกด้วยแสดงว่า ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก ว่า ช่วยในการรักษาสิ่งแวดล้อม มีผลต่อการตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก ในระดับสูงถึง 99.99 %

ตารางที่ 29

เปรียบเทียบทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือกในการช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน

ทัศนคติ ต่อเกษตรกรรมทางเลือก ในการแก้ปัญหาหนี้สิน	เกษตรกรที่ทำ เกษตรทางเลือก	เกษตรกรที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
ดี	24	38	62
%	100.0	36.2	48.1
ไม่ดี	-	67	67
%	-	63.8	51.9
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.0

 $X^2 = 32.34 **$ $X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$

เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกร้อยละ 100.00 มีความเห็นว่า เกษตรกรรมทางเลือกมีส่วนช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน ซึ่งเหมือนกับเกษตรกรเชิงเดี่ยวอีกร้อยละ 36.2 ในขณะที่เกษตรกรเชิงเดี่ยวจำนวนมากกว่า คือ อีกร้อยละ 63.8 มีความเห็นในทางตรงกันข้าม

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือกที่ว่ามีส่วนช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกและยังพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกด้วย นั่นบ่งชี้ว่า การที่เกษตรกรเห็นว่าเกษตรกรรมทางเลือกมีส่วนช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน มีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก ในระดับสูงถึง 99.99 %

ตารางที่ 30

เปรียบเทียบทัศนคติของ เกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก
ด้านการทำให้ครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ทัศนคติต่อเกษตรกรรม ทางเลือกในด้านการช่วย ให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น	เกษตรกรที่ทำ เกษตรทางเลือก	เกษตรกรที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
ดี	24	32	56
%	100.0	30.5	37.6
ไม่ดี	-	73	73
%	-	69.5	56.6
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.0

 $X^2 = 38.4 **$
 $X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$

เกษตรกรทางเลือกทั้ง 24 ราย หรือร้อยละ 100.00 และเกษตรกรเชิงเดี่ยว อีก 32 รายหรือร้อยละ 30.5 มีทัศนคติว่า เกษตรกรรมทางเลือกมีส่วนช่วยสร้างความสุขในครอบครัว ขณะที่เกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ จำนวน 73 รายหรือร้อยละ 69.5 มีความเห็นในทางตรงกันข้าม

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือก ว่ามีส่วนช่วยสร้างความสุขในครอบครัว พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกด้วยแสดงว่าการที่เกษตรกรเห็นว่า เกษตรกรรมทางเลือก ว่า มีส่วนช่วยสร้างความสุขแก่ครอบครัว มีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก ในระดับสูงถึง 99.99 %

5.2.4 การเปรียบเทียบด้านการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐและ องค์กรพัฒนาเอกชน

การเปรียบเทียบด้านการได้รับการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน พบว่า กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกได้รับการสนับสนุนมากกว่า ดังจะเห็นได้จาก เกษตรกรในกลุ่มนี้ ร้อยละ 95.8 เคยได้รับคำแนะนำให้ทำเกษตรกรรมทางเลือก ร้อยละ 58.3 เคยถูกจัดให้ไปดูงาน ร้อยละ 83.3 เคยได้รับเงินกู้เพื่อการลงทุน และร้อยละ 95.8 เคยได้รับการให้คำปรึกษาในด้านเทคนิคการทำกรเกษตรต่างๆ ในทางตรงกันข้าม เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวเพียงร้อยละ 48.6 เคยได้รับคำแนะนำให้ทำเกษตรกรรมทางเลือก ร้อยละ 14.3 เคยได้รับการจัดให้ไปดูงาน ร้อยละ 10.5 เคยได้รับเงินกู้เพื่อการลงทุน ร้อยละ 1.0 เคยได้รับเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำกรเกษตร ร้อยละ 8.6 เคยได้รับพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ในขณะที่อีกเพียงร้อยละ 22.9 เคยได้รับคำปรึกษาในด้านเทคนิคทางการเกษตรต่างๆ (ตาราง 32-37)

นอกจากนี้ ผลจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง การได้รับความสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกต่อการตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรกับเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ด้วย สถิติ chi square พบว่า การได้รับความสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในด้านดังกล่าวมีผลต่อการตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือก

ผลการศึกษาเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนมีความสำคัญต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกมากเช่นเดียวกัน หากเกษตรกรได้รับการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนมากก็ยังมีโอกาสที่จะทำเกษตรกรรมทางเลือกมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 31

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
ด้านการให้คำแนะนำในการทำเกษตรกรรมทางเลือก

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านคำแนะนำ ให้ทำเกษตรกรรมทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	23	51	74
%	95.8	48.6	49.7
ไม่เคย	1	54	55
%	4.2	51.4	42.6
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

 $X^2 = 17.$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกถึง 23 ราย หรือร้อยละ 95.8 ล้วนเคยได้รับ คำแนะนำจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมทางเลือก เช่นเดียวกับเกษตรกรเชิงเดี่ยวร้อยละ 48.6 ในขณะที่เกษตรกรเชิงเดี่ยวจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 51.4 ไม่เคยได้รับคำแนะนำดังกล่าวเลย

นอกจากนี้จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบอีกว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกร ในระดับสูงถึง 99.99 %

ตารางที่ 32

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
ในการจัดดูงานที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน การจัดไปดูงานเกี่ยวกับ เกษตรกรรมทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	14	15	29
%	58.3	14.3	22.5
ไม่เคย	10	90	100
%	41.7	85.7	77.5
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

 $X^2 = 18.$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรทางเลือกมากกว่าครึ่ง คือ ร้อยละ 58.3 เคยได้ไปดูงานเกี่ยวกับเกษตรกรรม
ทางเลือกในขณะที่จำนวนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 41.7 ไม่เคยไปดูงานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เกษตรกร
เชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 85.7 ไม่เคยได้รับการจัดให้ไปดูงานเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือก
ในขณะที่เกษตรกรเชิงเดี่ยวเพียงร้อยละ 14.3 เคยไปดูงาน

จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับการจัดให้ไปดูงาน
ด้านเกษตรกรรมทางเลือกต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า การได้ไปดูงานเกี่ยวกับเกษตรกรรมทางเลือกมีผลต่อ การตัดสินใจ
ใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกร

ตารางที่ 33

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านการให้เงินกู้

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านการให้เงินกู้เพื่อลงทุน ทำเกษตรกรรมทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	20	11	31
%	83.3	10.5	20.8
ไม่เคย	4	94	98
%	16.7	89.5	75.9
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

 $X^2 = 56.$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.3 เคยได้รับเงินกู้เพื่อนำมาลงทุนทำเกษตรกรรมทางเลือกแต่มีเกษตรกรในกลุ่มนี้จำนวนน้อย เพียงร้อยละ 16.7 ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือดังกล่าว อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรเชิงเดี่ยว ร้อยละ 10.5 เคยได้รับบริการนี้เช่นกันแม้ว่าเกษตรกรเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 89.5 จะไม่เคยได้รับบริการนี้เลย

จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับการเงินกู้เพื่อให้ลงทุนทำเกษตรกรรมทางเลือกต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบอีกว่ามีความสัมพันธ์กันที่ระดับ .01 จึงสรุปได้ว่า การได้เงินกู้เพื่อการลงทุนทำเกษตรกรรมทางเลือกมีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกร ในระดับสูงถึง 99.99 %

ตารางที่ 34

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
ด้านการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการเกษตร

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	2	1	3
%	8.3	1.0	2.3
ไม่เคย	22	104	126
%	91.7	99.0	97.7
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

 $X^2 = 4.$

$$X^2 .05, d.f.1 = 3.84$$

เกษตรกรทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการด้านการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ใน
การทำเกษตรกรรมทางเลือก

อย่างไรก็ตาม จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับการ
สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำเกษตรกรรมทางเลือกต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือก
พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่า การสนับสนุนเครื่องมือและ
อุปกรณ์ในการทำเกษตรกรรมทางเลือกมีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของ
เกษตรกร

ตารางที่ 35

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
ด้านการสนับสนุนด้านพันธุ์พืช/สัตว์ ในการทำ เกษตรกรรมทาง เลือก

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านการสนับสนุนด้านพันธุ์พืช/สัตว์ ในการทำเกษตรกรรมทาง เลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทาง เลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	8	9	17
%	33.3	52.9	11.4
ไม่เคย	16	96	112
%	66.7	91.4	86.8
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

 $X^2 = 4.$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรส่วนใหญ่ ของทั้งสองกลุ่มไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านพันธุ์พืช/สัตว์ ในการทำ เกษตรกรรมทาง เลือกแต่จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับการ สนับสนุนด้านพันธุ์พืช/สัตว์ ในการทำเกษตรกรรมทาง เลือกต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทาง เลือก พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่าการได้รับการสนับสนุนด้าน พันธุ์พืช/สัตว์ ในการทำเกษตรกรรมทาง เลือกมีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทาง เลือกของเกษตรกร

ตารางที่ 36

เปรียบเทียบการส่งเสริมจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน
ด้านการให้คำปรึกษาทางด้านเทคนิคการทำเกษตรกรรมทางเลือก

การส่งเสริมจากรัฐ/องค์กรพัฒนาเอกชน ในด้านการให้คำปรึกษาทางเทคนิค ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรทางเลือก	กลุ่มเกษตรกร ที่ทำ เกษตรเชิงเดี่ยว	รวม
เคย	23	24	47
%	95.8	22.9	36.4
ไม่เคย	1	81	82
%	4.2	77.1	63.6
รวม	24	105	129
%	100.00	100.00	100.00

$$X^2 = 63.62$$

$$X^2 .05, d.f. 1 = 3.84$$

เกษตรกรทางเลือกส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.8 เคยได้รับคำปรึกษาทางเทคนิคในการทำเกษตรกรรมทางเลือกแต่มีเกษตรกรในกลุ่มนี้จำนวนน้อย เพียงร้อยละ 4.2 ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือดังกล่าว อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกรเชิงเดี่ยว ร้อยละ 22.9 เคยได้รับบริการนี้เช่นกันแม้ว่าเกษตรกรเชิงเดี่ยว ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 77.1 จะไม่เคยได้รับบริการนี้เลย

จากการทดสอบหา ความสัมพันธ์ด้วย chi square ระหว่างการได้รับคำปรึกษาทางเทคนิคในการทำเกษตรกรรมทางเลือกต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือก พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบอีกว่ามีความสัมพันธ์กันที่ระดับ .01 จึงสรุปได้ว่า การได้รับคำปรึกษาทางเทคนิค ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก มีผลต่อ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกร ในระดับสูงถึง 99.99 %

5.3 สรุปผลการศึกษาเปรียบเทียบ

จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกกับ เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว พบว่า คุณสมบัติ ของเกษตรกรด้านต่างๆ หลายด้านซึ่งดูเหมือนว่า มีความแตกต่างกันนั้นเมื่อทำการทดสอบ Chi square แล้วผลการทดสอบสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 37)

1) ภูมิหลังของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มด้านช่วงอายุ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน และสมาชิกหนึ่งปีไม่มีความแตกต่างกัน ขณะที่ระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .01

2) สถานะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มไม่มีความแตกต่างกันในด้านจำนวนที่ดินถือครอง ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและมูลค่าทรัพย์สินแต่มีความแตกต่างกันในด้านรายได้จากภาคการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .01 มีความแตกต่างกันด้าน รายได้นอกภาคการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 และมีความแตกต่างด้านภาวะหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .01

3) ความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .01 โดยกลุ่มเกษตรกรรมทางเลือกมีความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือก ในระดับดีมาก ขณะที่กลุ่มเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวส่วนใหญ่ มีความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือกไม่ถูกต้อง

4) เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ได้รับการส่งเสริมจากองค์กรพัฒนาเอกชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .01 โดยกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมทางเลือกได้รับการสนับสนุนมากกว่าเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว

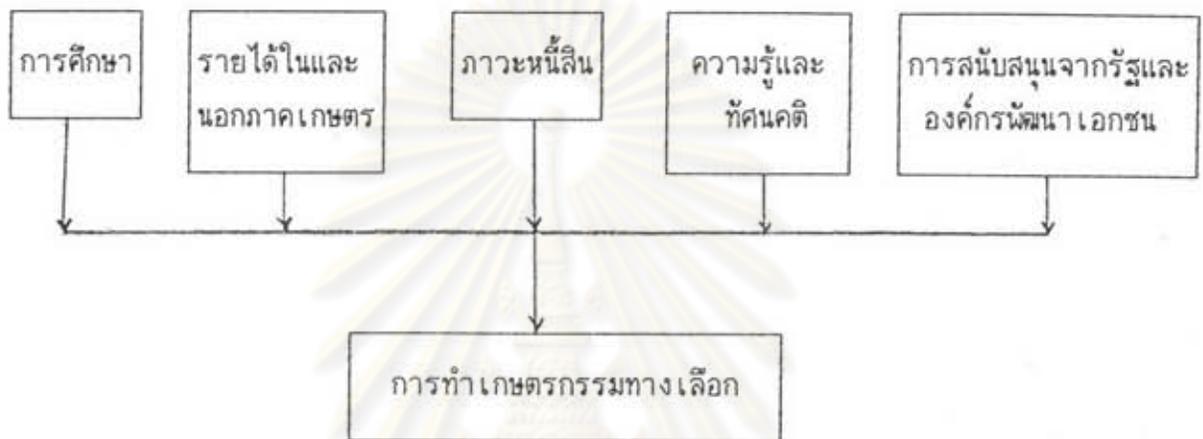
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 37

นัยสำคัญทางสถิติของ X^2 ของปัจจัยกำหนดการทำเกษตรกรรมทางเลือก

ปัจจัย	นัยสำคัญ ทางสถิติ .01	นัยสำคัญ ทางสถิติ .05	ไม่มี นัยสำคัญ ทางสถิติ
1. ภูมิหลัง			
1.1 อายุ			*
1.2 การศึกษา	*		
1.3 สมาชิกในครัวเรือน			*
1.4 แรงงานในครัวเรือน			*
1.5 สมาชิกพึงพอใจ			*
2. สถานะทางเศรษฐกิจ			
2.1 จำนวนที่ดินถือครอง			*
2.2 รายได้จากการเกษตร	*		
2.3 รายได้นอกภาคเกษตร		*	
2.4 ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน			*
2.5 มูลค่าทรัพย์สิน			*
2.6 ภาวะหนี้สิน	*		
3. ความรู้และทัศนคติ			
3.1 ความเข้าใจความแตกต่างระหว่างเกษตรกรรม ทางเลือกกับเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว	*		
3.2 ทัศนคติต่อการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม	*		
3.3 ทัศนคติต่อการช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน	*		
3.4 ทัศนคติต่อการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น	*		
4. การสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน			
4.1 คำแนะนำ	*		
4.2 การพาไปดูงาน	*		
4.3 ให้เงินกู้	*		
4.4 ให้อุปกรณ์และเครื่องมือ		*	
4.5 ให้พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์		*	
4.6 ให้คำปรึกษาทางเทคนิค	*		

ผลการศึกษา ดังที่ปรากฏในตาราง ที่ 37 วิเคราะห์ได้ว่า ระดับการศึกษา, รายได้จากภาคการเกษตร, รายได้นอกภาคการเกษตร, ภาวะหนี้สิน, ความรู้และทัศนคติต่อเกษตรกรรมทางเลือก และการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน น่าจะมีบทบาทต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือกซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิแสดงปัจจัยที่มีบทบาทต่อการทำเกษตรกรรมทางเลือกได้ ดังนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า การศึกษาครั้งนี้ ผู้นำนักของปัจจัยที่น่าจะมีบทบาทต่อการตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือก ไม่ได้ตกอยู่ที่คุณสมบัติที่เป็นปัจจัยภายในอันได้แก่ ภูมิหลังและสถานภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรแต่กลับตกอยู่ที่ปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความรู้และทัศนคติของเกษตรกรต่อเกษตรกรรมทางเลือกและการสนับสนุนจากรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนด้านต่างๆ ในการทำเกษตรกรรมทางเลือก ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่แตกต่างจากการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรมทางเลือกรายบุคคลที่ ตัดสินใจทำเกษตรกรรมทางเลือกด้วยปัจจัยภายในของเขาเอง เช่น กรณี ผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม มหาอยู่ สุนทรชัยและลุงซาลี มาระแสง เป็นต้น

ความแตกต่างดังกล่าว จึงเป็นความแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นจาก ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้าน อุดมพัฒนา ที่เกษตรกรทั้งหมดอพยพมาจากถิ่นอื่น และเริ่มต้นทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวมาโดยตลอดจนกระทั่งเมื่อ รัฐเข้าไปมีบทบาทในการจัดสรรที่ดินทำกิน และองค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปหนุนเสริมด้านอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรจึงเริ่มหันมาทำเกษตรกรรมทางเลือกตามคำแนะนำขององค์กรพัฒนาเอกชน ความเป็นมาเช่นนี้จึงน่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ปัจจัยภายนอกมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการทางการเกษตรมากกว่าปัจจัยภายในของเกษตรกรเอง